

ELŐSZÓ

Márton Csilla zseniális alkotást hozott létre!

Zsenialitása nem a témaválasztásban, hanem a humor, az irónia, a pszichológiai ismeretek és az élettapasztalat finoman kiegyensúlyozott ötvözésében rejlik.

Miközben állati tulajdonságokkal bíró emberi karakterekről ír, valójában bemutatja nekünk szűkebb és tágabb környezetünket, családjunkat, rokonainkat, munkatársainkat, a főnökünket, és igen, tetszik vagy sem, de tükröt tart elénk is.

Megelevenedett előttem gyerekkorom pávanénije a szomszédból, a soha ki nem mondott, de háta mögött házisarványnak hívott nagynéni, a mindent látó, sasszemű nagymamám, a hangyaszorgalomba menekülő, önbizalomhiányos barátnőm, az én erős kicsibocsom, az öcsém, és megláttam a tükörben aznap este azt a csökönyös szamarat is, aki képes lett volna rövidnadrágban menni az iskolába, tél közepén, ha ez az eszembe jutott volna akkoriban.

Hosszan lehetne beszélni még a karakterekről, a helyzetek, szituációk kiválasztásáról, az írói eszköztárról - ehelyett inkább álljon itt a két kedvenc idézetem az írónőtől.

Hangyácska lelke ugyanis soha nem állt meg. Olyan volt, mint egy belső hangyaboly: apró gondolatok jöttek-mentek benne, vitatkoztak, morzsákat cipeltek, terveket rendeztek kupacokba. Egyik része folyton dolgozni akart, tenni, segíteni, rendet rakni. A másik része viszont – egy halkabb, de makacs kis hang – néha megállt, és elgondolkodott:

„Vajon észrevesznek engem, ha nem cipelek semmit?”

Így élte Hangyácska a titkos vívódásával napjait.

Mert a szorgalom nála nem csupán szokás volt, hanem pajzs is. Egy apró ember egyik legbiztosabb védelme a világ ellen: ha már nem magas, nem hangos, nem látványos – akkor legyen nélkülözhetetlen.”

„Az erő nem azért van, hogy az ember nagy legyen.

Az erő azért van, hogy másoknak könnyebb legyen.

Akkor Bence végre megértette azt, amit addig keresett.

Az élet értelme néha nem nagy titok, nem egy hegy csúcán rejtőzik, és nem egy könyv utolsó oldalán. Néha egyszerűbb. Olyan egyszerű, mint egy nagy, barátságos medve, aki felemel egy nehéz dolgot – hogy valaki másnak ne kelljen.”

Ezt a könyvet lehet szeretni, lehet elutasítani, de nem lehet mellette szó nélkül elmenni! Pont ezért, elsősorban a bátor embereknek ajánlom olvasásra! Azoknak, akik elég bátrak ahhoz, hogy szembesüljenek a saját esendőségükkel, a saját gyarlóságaikkal is. Mert szembe fog jönni velük... Talán nem is csak egy, hanem több novellában is!

Egy biztos: én ezt a könyvet fogom adni karácsonyi ajándékként néhány ismerősömnek, kockáztatva, hogy megértik (a célzást), és utána nem fognak velem többé szóba állni!

Ha így lesz – duplán megéri az árát!

Sütő Éva (Sky S.T.) író

BEVEZETÉS

Az emberi tulajdonságokat gyakran állatokhoz hasonlítjuk: ravaszok vagyunk, mint a róka, makacsok, mint az öszvér, vagy éppen bátrak, mint az oroszlán. Ezek a hasonlatok nemcsak a nyelvünk játékosságát tükrözik, hanem azt is, ahogyan a világot értelmezzük: az állatok viselkedésében saját erényeinket és hibáinkat ismerjük fel.

Ebben a novellagyűjteményben ezek a képek kelnek életre. A történetek egyszerre szólnak emberekről és állatokról, valóságról és képzeletről. Van köztük humoros, ironikus és elgondolkodtató írás is, ahol a jól ismert mondások új értelmet nyernek, néha kifordulnak önmagukból, máskor pedig meglepően pontosan mutatnak rá emberi természetünkre.

A szereplők között találunk ravasz túlélőket, makacs álmodozókat, szorgalmas küzdőket és gyáva menekülőket. Megjelenik a büszkeség, a kíváncsiság, a kitarítás, sőt a gyarlóság is – mindaz, ami minket emberré tesz. A történetek így nem csupán szórakoztatnak, hanem tükröt is tartanak: megmutatják, hogy egy-egy állati jelző mögött mennyi igazság rejlik.

Ez a gyűjtemény egy utazás a hasonlatok világába, ahol minden mondat mögött egy történet, minden történet mögött pedig egy felismerés vár.

Ez a novellasorozat az emberben rejlő állati tudattalan feltérképezésére tesz kísérletet. Azok a jól ismert hasonlatok – ravasz, mint a róka, bátor, mint az oroszlán, gyáva, mint a nyúl – nem pusztán nyelvi fordulatok, hanem ősi mintázatok lenyomatai. Olyan belső

ösztönöké, amelyek a tudat felszíne alatt működnek, és észrevétlenül formálják döntéseinket, viselkedésünket, kapcsolatainkat.

A történetek szereplőiben ezek az állati minőségek nem allegóriaként jelennek meg, hanem élő, működő erőként. Mintha minden ember hordozna magában egy vagy több „belső állatot”, amely bizonyos helyzetekben átveszi az irányítást: a makacs öszvér nem enged, a szorgalmas hangya kitartóan dolgozik, a kígyó álnoksága csendben szövi hálóját. Ez az állati réteg nem feltétlenül jó vagy rossz – egyszerűen létezik, és reagál.

Ebben az értelemben a novellák közel állnak a totemállat fogalmához is. A totem nem csupán egy szimbólum, hanem egyfajta belső kísérő, amely erőt, ösztönt és viselkedésmintát ad az embernek. Egyes történetekben ez a totem világosan kirajzolódik: a sas éleslátása a felismerés képességét jelenti, a medve ereje a túlélés és védelem ösztönét, míg a kaméleon változékonysága az alkalmazkodás és identitás kérdését veti fel. Más esetekben a totem torzul, szélsőségessé válik, és éppen ez mutat rá az emberi lélek törékenységére.

A novellasorozat így nemcsak karaktereket, hanem belső archetípusokat mutat be. Az állatokhoz kötött tulajdonságok egyfajta térképet rajzolnak ki a tudattalanhoz, ahol az ösztön, a vágy, a félelem és a túlélési késztetés összefonódik. A történetek arra hívják az olvasót, hogy felismerje saját „totemállatait”, és szembenézzen azok erejével – legyen az építő vagy romboló.

Ez a világ egyszerre nyers és ismerős: mert bár civilizált lényeknek tartjuk magunkat, valahol mélyen még mindig ott él bennünk az állat.

Talán a végén, mikor elcsendesedik bennünk a sok ösztön és történet, csak annyit veszünk észre: nem mi választottuk az állatainkat – ők meséltek el minket, néha egészen mulatságosan pontosan.

Márton Csilla

A DISZNÓ NAGYBÁCSI – RÉSZEGSÉG ÉS ÉLET A FETRENGÉS KÖZEPÉN

A nagybácsi nem azért nyúl az italhoz, mert ne találná meg az örömet. Inkább azért, mert a világ szabályrendszere túl szűk neki, mint egy rosszul szabott zakó. Már reggel, a tükör előtt állva érzi: a társadalom fegyelmet, pontosságot, kiszámíthatóságot vár. Ő pedig már a fogkefe fölött sejti, hogy ma sem lesz mintapolgár.

Így kezdődik a napja: nem kortyolgat, hanem feloldódik. Az ital nála nem élvezet, hanem menedék, egyfajta csúszda, amelyen elegánsan le lehet siklani a kötelességek tetejéről. Ilyenkor felszabadul benne valami ösztönös, zajos, kissé sáros lény, aki nem kér bocsánatot a létezéséért.

Ahogy halad előre a nap, a változás egyre látványosabb. Mozdulatai nehézkessé válnak, tekintete célt keres, inkább ösztönösen, mint tudatosan. Az öltözéke már nem ruházat, hanem történelmi dokumentum: rajta a tegnapi, azelőtti és ki tudja, mikor esett események nyomai. Mindez egyszerre komikus és nyugtalanító.

Fontos azonban azt tudni, hogy ez senki számára nem vidám tivornya. Inkább egyfajta belső hadjárat. Minden pohár egy döntés következménye, amelyben az önuralom és a menekülés vív egymással. Józanul maradni annyit jelentene, hogy szembe kell nézni azzal, ami félresiklott: elhibázott lehetőségek, elengedett feladatok, egykor ígéretes pálya romjai. Az ital tehát nem jutalom, hanem pajzs. A paradoxon itt válik igazán

érdekessé: ha iszik, elveszíti a kontrollt; ha nem, akkor a valóság veszi át az irányítást. Számára az utóbbi tűnik félelmetesebbnek. A család közben nézőtérré alakul. Van, aki nevet, más inkább törölget, a gyerekek pedig figyelnek, mert ebben a groteszk előadásban tananyag rejlik. A nagybácsi nem egyszerű bohóc, hanem egy élő példázat: az ember, aki elcsúszott a saját elvárásain.

Ő maga időnként meg is szólal, kissé kuszán, de meglepő őszinteséggel:

– Így... valahogy... könnyebb...

Valóban, a mozdulatai, a félresikerült egyensúlyozásai, a morgó félmondatai mind ugyanazt üzenik: „Nem tökéletesen, de még mindig jelen vagyok.”

Pedig nem mindig volt ilyen. Egykor pontos, megbízható, rendszerező alkot képviselt. A számok világában otthonosan mozgott, felelősséget is vállalt, sőt, még a mosoly sem volt idegen tőle. Aztán egy szürke, hideg este, megjelent az első pohár. Eleinte csak ízlelgette, mint valami különleges édességet. Később azonban az élmény fokozatosan átrendezte a prioritásokat. A változás alattomos volt. Először csak a hangereje nőtt, majd a mozdulatok lassultak, végül az egész személyisége kezdett átalakulni. Már nem a rend dominált, hanem az alkalmazkodás – egy sajátos, ösztönös módon. Így érkezünk el a történet szatirikus magjához.

A „disznóság”, amit a család lát, nem pusztán leépülés. Inkább egy torzult túlélési stratégia. Mert a disznó – minden előítélet ellenére – nem ostoba. Tudja, mikor kell visszavonulni, mikor érdemes kockáztatni, és mikor kell úgy tenni, mintha semmi sem történt volna.

Kiválóan alkalmazkodik a környezetéhez. A nagybácsi, ha kissé billegve is, de ezt az elvet demonstrálja. Egyfajta sajátos életfilozófiát képvisel: nem kell mindig makulátlannak lenni. Néha együtt lehet élni a saját hibáinkkal, lehet zajosnak, túlzónak, esendőnek lenni. Csakhogy ő ezt az elméletet nem mértékkal alkalmazza, hanem teljes munkaidőben.

Amikor megérkezik egy családi ebédre, már a belépése is esemény. A lépcsőn való feljutás kisebb fizikai kísérletnek tűnik, ahol a gravitáció és az egyensúly új szabályokat ír. Az öltözéke továbbra is beszédes, a mozdulatai pedig kiszámíthatatlanok.

– Csak benéztem... ellenőrizni a... levegőt... – mondja, miközben majdnem feldönt egy széket.

A jelenet egyszerre tragikus és nevetséges. A család reakciója kettős: a helyzet súlya miatt hallgatnak, de a komikum miatt mégis mosolyogniuk kell. Ez az a pont amikor a történet tanulságossá válik. Mivel minden ügyetlen mozdulat mögött ott rejtőzik egy régi szándék: rendet teremteni, helytállni, megfelelni. Csak éppen ez a szándék idővel felőrlődött. Amikor végül leül az asztalhoz, és egy csendes, fáradt nevetés hagyja el a száját, abban több igazság van, mint bármely józan magyarázatban. Nem dicsekszik, nem mentegetőzik. Egyszerűen csak létezik – a maga tökéletlen módján.

Ez az egész történet legélesebb, kissé keserű humora: az ember nem mindig azzá válik, amit eltervezett, hanem azzá, amit hosszú távon képes elviselni.

A nagybácsi így lesz egyszerre figyelmeztetés és görbe tükör. Nem azért, mert más, hanem mert túlzott formában mutatja meg azt, amit sokan csak finomabban élnek meg: a menekülést a saját elvárásaik elől.

Egy ponton a humor elhalkul. Nem egyik napról a másikra, hanem alattomosan. A nevetések rövidebbek lesznek, a bukfenek már nem ügyetlen mutatványok, hanem esések. A család tekintetében megjelenik valami új, nem csak szórakozás és szájalom, hanem felismerés. Az a csendes tudás, hogy ez a történet nem folytatható a végtelenségig következmények nélkül.

A nagybácsi teste előbb mondja ki az igazságot, mint az elméje. A mozdulatok nehézkessége már nem játékos, a reakciók lassulnak, az egyensúly nem visszatér, hanem végleg bizonytalanná válik. Be kell látnia, hogy a tartós szerhasználat nemcsak szokás, hanem idegrendszeri átrendeződés. Az agy jutalmazó rendszere átvált és ami egykor választás volt, az később kényszerré válik. A lényeg kidugja a fejét. A nagybácsi már nem azért iszik, hogy elkerülje a valóságot. Egyszerűen csak azért, mert nélküle már nem tudja elviselni azt. Ez a függőség valódi arca, nem élvezet, hanem szükséglet. Nem szabadság, hanem egy szűk keret, amelyben még éppen működni lehet. A fordulópont – ha egyáltalán eljön – nem látványos. Nem nagy felismerés, nem drámai monológ. Inkább egy csendes pillanat. Talán, amikor egyedül marad egy szobában, amikor észreveszi, hogy a nevetés hiányzik, vagy amikor először nem találja viccesnek saját mozdulatait.

Ott, abban a részben jelenik meg újra az ember. Mintha sikerülne egy pillanatra a belátás, ami az a ritka állapot, amikor az egyén nem kifogásokat gyárt, hanem kapcsolatba lép a saját valóságával. Nem mindig vezet változáshoz – de nélküle nincs változás.

Két út marad.

Az egyik lehet az, ahol tovább vergődik. Ebben az esetben a személyiség fokozatosan beszűkül, a kapcsolatok elhalnak, a test és az elme együtt adja fel. Ez nem hirtelen tragédia, hanem lassú eltűnés. Az identitás végül már nem „ember, aki iszik”, hanem „ivás, amiben néha még van ember”.

A második a nehézkes, fájdalmas visszatérés. Ez nem hősiesség fordulat, hanem apró döntések sorozata. Segítség elfogadása, határok újratanulása, a szégyen feldolgozása. A függőség mögött gyakran nem gyengeség, hanem feldolgozatlan feszültség, kudarcból való félelem, túlzott önkritika áll. Amikor ezek felszínre kerülnek, az ital szerepe feleslegessé válhat – de csak akkor, ha van helyette más kapaszkodó.

Hogy a nagybácsi melyik utat választja?

A történet szatirikus logikája szerint valahol a kettő között marad. Egyik nap még filozófiát tart a „kontrollált disznóságról”, másnap csendesebben ül. Néha kevesebbet iszik, néha ugyanott folytatja. Nem válik példaképpé, de nem is tűnik el teljesen. Mivel a valóság ritkán kínál tiszta lezárást. A végkimenetel tehát nem egy pont, hanem egy görbe, egy ember, aki folyamatosan egyensúlyoz saját gyengesége és a maradék ereje között.

Ez a legőszintébb tanulság, az ember nem attól lesz szabad, hogy soha nem esik el, hanem attól, hogy egy idő után már felismeri, miért esik el, és egyszer-egyszer másképp próbál felállni.

A HÁZISÁRKÁNY – CSALÁDI INTÉZMÉNY, MINT NEMZETI ÖRÖKSÉG

A házisárkány olyan ősi, családi intézmény, amelyet még az UNESCO is felvehetne a világörökségek listájára, ha egyszer valaki venné a bátorságot, hogy bejelentse. Nemzedékről nemzedékre öröklődik, mint a nagymama porcelánkészlete, csak épp sokkal törhetetlenebb. A kínai horoszkóp tizenkétéves ciklusai alatt mindig új erőre kap, és minden fordulóval egyre kifinomultabb, egyre állóképesebb formában mutatja meg magát – mintha csak egyre jobb minőségű HD-felbontásban jelenne meg a családi élet színpadán.

Minden családban ott van. Ha valaki azt állítja, hogy az övében nincs, az vagy hazudik, vagy ő maga a házisárkány, csak még nem jött rá. A házisárkány ugyanis nem csupán egy személy: ő egy jelenség. Egy karakter. Egy életérzés. A vén satrafa, a vérszívó és az egyfogú boszorkány tökéletes keveréke, megspékelve a hétfejű sárkány minden rosszban mesterkedő tulajdonságával. Ha létezne családi bestiárium, ő lenne az első oldalon, aranyozott keretben.

A legfőbb ismertetőjele, hogy mindig a legértékesebb, legbölcsebb családtagot szemeli ki célpontnak. Nem azért, mert gonosz – ő, dehogy! – hanem mert félti a pozícióját. A családi hierarchiában ugyanis csak egyetlen főgonosz lehet, és azt a szerepet ő már rég lefoglalta magának. A módszere kifinomult: a „jót akartam” köntösébe burkolt, agyafürt furfang, amelynek hatására a másik fél minden alkalommal úgy jár, mint a lyukas foga – fáj, lüktet, és az idegrendszerét is megtépázza.